

De Bonte Strandloper *Calidris alpina schinzii* een nieuwe broedvogel voor België

Jacques van Impe en Guido Bulteel

First breeding of the Dunlin *Calidris alpina schinzii* in Belgium

Door de werken van de havenuitbreiding aan de linker Scheldeoever te Antwerpen komen sinds enkele jaren een groot aantal waadvogels in deze streek tot broeden. In het oorspronkelijk polderlandschap dat thans diep onder de spuitvelden begraven ligt, hoorden zij niet thuis. Misschien reeds in 1981, maar zeker in 1982, was ook de Bonte Strandloper *C.a. schinzii* broedvogel in het desolate landschap van Kallo-Doel.

In 1981 waren meerdere vogels betrokken in een of meer broedpogingen. Op 30 mei van dat jaar werd op terrein A een niet bekleed nestkuiltje gevonden. Vanop de weg, op ongeveer 200 m afstand, werd voordien een zittende vogel gedurende ongeveer 10 minuten op dit kuiltje gezien. Bij latere bezoeken bleek het nestkuiltje kaal en onafgewerkt. Hetzelfde jaar nog observeerden wij op een ander terrein B, circa 2 km van het vorige gelegen, territoriaal gedrag van twee vogels op 8 en 19 juni. Op laatst vermelde datum werd ook langdurige zang genoteerd.

Ook in 1982 bleven de waarnemingen tot twee terreinen beperkt. Op terrein B van vorig jaar kwam het op 4 juni tot achtervolgingsvluchten, die gepaard gingen met opvallende zang. Verder vertoonden op 4 en 6 juni twee vogels territoriaal gedrag op terrein C. Op 20 juni alarmeerde hier een paar hardnekkig en de dag nadien werd dit paar teruggevonden, nu met 2 pulli, door een van ons samen met J. de Ridder en P. Maes. Ook werd op dezelfde datum in de naaste omgeving een ledig nest gevonden, dat vermoedelijk aan deze pulli had toebehoord. Het paar is nog op 26 juni teruggezien door P. Maes en H. Voet, terwijl D. Symens nog de pulli vermeldt op 28 juni. Onafhankelijk van bovengenoemde waarnemers observeerde D. Symens, steeds op hetzelfde terrein, een baltsend paar op 31 mei en een alarmerend paar op 27 juni.

Volgens meerdere auteurs doet de Bonte Strandloper tijdens het broeden geheimzinnig aan, hetgeen een vaststelling van al of niet broeden erg bemoeilijkt. Hierdoor kan ondermeer verklaard worden, dat op de rand van het broedgebied van de Bonte Strandloper, zoals in Nederland, verschillende niet vaststaande broedgevallen geregistreerd werden (Schipper, 1972; Timmerman & Timmerman-Kloppenburg, 1977; Glutz von Blotzheim, Bauer & Bezzel, 1975). Om in de toekomst deze twijfel zoveel mogelijk uit te schakelen, werden enkele belangrijke facetten van het broedgebeuren in het kort samengevat.

De veldkenmerken van de ondersoort *Calidris alpina schinzii*

Van de Bonte Strandloper broedt de zuidelijke ondersoort *schinzii* in Zuidoost-Groenland, IJsland, Groot-Brittannië en aan de kusten van de Baltische Zee en van de Botnische Golf. Ook Denemarken en Nederland behoren tot dit broedareaal (vele auteurs in Vielliard, 1972; Glutz von Blotzheim Blotzheim *et al.*, 1975). Alleen de ondersoort *schinzii* mocht dus als broedvogel in België verwacht worden.

Door hun weinig schuw gedrag waren de Bonte Strandlopers van Kallo-Doel bijzonder goed te observeren. Verschillende van dichtbij geziene vogels vertoonden nogal bleke bovendelen en brede, roodgele vederzomen aan de mantelveren, die fel contrasteerden met hun donker centrum. Dit laatste kenmerk is door Ferns & Green (1979) zeer mooi weergegeven in enkele kleurfoto's. Volgens deze auteurs is het bij voorjaarsvogels in de hand een betrouwbaar differentieel kenmerk tussen *schinzii* en *alpina*, de bij ons doortrekende nominaatvorm. Bij deze laatste zijn de vederranden van de mantelveren i.p.v. roodachtig geel, geelachtig rood. Dit onderscheid tussen *schinzii* en *alpina* leek ons een weinig geschikt veldkenmerk, zelfs op korte afstand. De zwarte buikvlek bood een betere houvast; deze was gedeeld en niet erg uitgebreid. Tevens kon bij het dicht te benaderen paar met pulli het onderscheid tussen ♂ en ♀ gezien worden: het ♂ met grijze nek, contrasterend met de rosse kruin en mantel, het ♀ met langere snavel. De geringe uitdijning van de zwarte buikvlek kon de determinatie van *schinzii* verzekeren.

Waarnemingen betreffende het broedgedrag

Vogels met een *territoriaal gedrag* waren opvallend weinig schuw. Zij mochten tot op enkele meter benaderd worden en in plaats van de vlucht te nemen, renden zij dan in een gebochelde houding wijd omheen de waarnemer weg ("rodent-running", "muis-rennen"). Tijdens het rennen werd even halt gehouden; de vogels drukten zich vervolgens tegen de grond, zodat zij door de grauwe kleur van de omgeving moeilijk zichtbaar werden. Even nadien begon het rennen opnieuw, waarbij meermaals de kenmerkende „triii"-roep geuit werd. Toch kwam het niet altijd tot een ijlings vluchten. Soms stapte de vogel zeer gestatig, als het ware met stijve pootjes, van de

Pullus van *Calidris alpina schinzii*: Doel (Antwerpen), 21 juni 1982.

Foto's: J. de Ridder

waarnemer weg, onder een ijlings rekken van de hals. Tijdens zulke gang werden de vleugels meermaals volledig verticaal gestrekt en enkele tientallen seconden in deze positie gehouden.

Achtervolgingsvluchten waren frequent. Zowel twee als drie vogels namen aan die opvallende zig-zag-vluchten deel. Met grote snelheid hielden zij gedurende enkele minuten aan, tot een der vogels afhaakte.

De *zang* was het meest merkwaardige uit het gehele broedgebeuren. Hij werd zittend of lopend voorgedragen vanop de grond of vanop een stukje hout, dat iets boven de omgevende moddervlakte uitstak. Ook tijdens de gewone vlucht of een achtervolgingsvlucht werd geregeld gezongen. Twee soorten zang kwamen dus voor: een gewone zang tijdens het zitten en lopen en een zang tijdens de vlucht.

De gewone zang was wel erg verbazend voor waarnemers, die alleen het eenvoudige „triii” van de Bonte Strandloper vernemen. Het ging om een melodieuze, soms tot meerdere minuten aangehouden triller, waarin het timbre van de gewone roep nog een weinig te herkennen viel. Dit eenvoudige wijsje, dat naar het einde toe vertragend, in toonhoogte daalde, werd met tussenpozen van een halve tot meerdere minuten voorgedragen. De „zangvlucht” van het ♂ daarentegen verliep helemaal anders. In een eerste fase steeg de vliegende vogel snel, om vervolgens in een brede boog te dalen met naar beneden gestrekte en vlug trillende vleugels. Tijdens het dalen werd steeds dezelfde melodieuze zang gezongen.

Het broedgedrag van de Bonte Strandloper is door veel auteurs bestudeerd. In vergelijking met de uitvoerige waarnemingen van König (1956), Heldt (1966), Holmes (1966) en Soikkeli (1967) bevatten onze gegevens dan ook geen nieuwe elementen. Wel leek het verwonderlijk, dat de zang tijdens de vlucht van het ♂ nog laat in het broedseizoen werd voorgedragen: in 1982 noteerden wij nog volle zang op 8 juni, terwijl de jongen rond 19 juni kipten. Holmes (1966) vermeldt evenwel dat *C. a. pacifica* in Alaska zingt tot midden juli, tijdstip waarop de jongen nog aan het kippen zijn.

Het nest en de jongen

Het niet beklede nestkuiltje dat in 1981 gevonden werd had 82 mm diameter en 41 mm diepte. Door de aanzienlijke diepte viel het te onderscheiden van de nestkuiltjes van de Kleine Plevier en van de Strandplevier *Charadrius dubius* en *C. alexandrinus*. Deze hebben volgens Glutz von Blotzheim *et al.* (1975) een diepte van respectievelijk ± 25 mm en 16 - 30 mm.

In 1982 bestond het broedterrein uit een zandig tot kleiig strand, dat in de naastliggende plas overging onder de vorm van kleine strandweitjes. Hierop bevond zich een dichte, zodenvormende grasgroei, terwijl de hogere, zandiger delen van het strand vleksgewijze begroeid waren met Klein Hoefblad *Tussilago farfara*. Oppervlakkig leek dit terrein enigszins op de broedplaatsen van *C. a. schinzii* aan de Botnische kust in Zuidwest-Finland.

Pullus van *Callidris alpina*: Varangerfjord, Noorwegen, juni 1974.

Foto: G. Bulteel

Het nestkuiltje van 1982, dat vermoedelijk aan het paar Bonte Strandlopers had toebehoord, lag in een graspol. Het was begrensd met de bladeren van Klein Hoefblad en bevatte enkele stukjes eischaal. Nabij dit nest zijn nog enkele andere kuiltjes gevonden, maar het is evenmin met zekerheid geweten of deze door de Bonte Strandloper werden gemaakt. Het ♂ Bonte Strandloper maakt meerdere „speelnesten” en vaak wordt nabij andere soorten gebroed (Glutz von Blotzheim *et al.*, 1975). Op het broedterrein van Kallo-Doel broedden ondermeer Kluten *Recurvirostra avosetta*, Kleine Plevier en Strandplevier en op de hogere delen enkele paren Visdiefjes *Sterna hirundo* en Kokmeeuwen *Larus ridibundus*. Een broedende Kuifeend *Aythya fuligula* vertoefde op slechts enkele meter van het vermoedelijk nestkuiltje van de Bonte Strandloper.

De pulli waren op 21 juni maximum enkele dagen oud. Zij renden reeds snel en drukten zich bij benadering. Het fraaie en kenmerkende, als wit gepoederd uitzienend donspatroom, vormde een uitstekende camouflage (beschrijving en afbeeldingen in Glutz von Blotzheim *et al.* 1975 en in *Fjeldsa* 1977; zie ook de foto's). Op 20 en 21 juni werden de pulli door beide alarmerende ouders solidair verdedigd. Op 26 juni daarentegen alarmeerde slechts één oudervogel, terwijl de andere op enige afstand als het ware onverschillig bleef toekijken. Van de Bonte Strandloper is immers bekend dat het ♀ slechts korte tijd bij de jongen blijft en spoedig het broedgebied verlaat (Glutz von Blotzheim *et al.*, 1975).

In het zuidwestelijk deel van het broedareaal gaat het broedbestand van *C. a. schinzii* op schrikbarende manier achteruit. Reeds ingezet tijdens vorige eeuw, gaat deze vermindering ook thans nog gestadig voort. Zo zijn in de D.D.R. talrijke broedplaatsen verdwenen; het totale broedbestand van dit land daalde van 200 à 250 paar in de vijftiger jaren, tot maximum 160 paar in 1974 (Nehls, 1977). Ook Denemarken moet rekening houden met gevoelige achteruitgang. In de eerste helft der zeventiger jaren werd het broedbestand op 400 à 600 paar gesteld, met een dalende trend in vele landsdelen (Dybbro, 1976). Voor Groot-Brittannië vermeldt Sharrock (1976) 4000 à 8000 broedpaar; hier is de achteruitgang niet overal duidelijk.

In onze naaste buurlanden is het met de Bonte Strandloper droevig gesteld. In de Duitse Bondsrepubliek is de soort met uitsterven bedreigd. Zelfs de kleine populatie van Sleeswijk-Holstein, 30 paar in 1979, kan geen stand houden (Bauer & Thielcke, 1982). In Nederland werden na 1960 slechts twee zekere broedgevallen vermeld: in 1962 op Terschelling (Tanis, 1963) en in 1965 op het Balgzand (Van Orden, 1967). Overigens houdt Teixeira (1979) het broeden van enkele paren in Nederland gedurende de jaren 1973-1977 voor mogelijk.

Vermelden we tenslotte een recent broedgeval in Frankrijk: één paar aan de noordkust van Bretagne in 1976 (Guermeur & Monnat, 1980). Enkele jaren voordien vermeldde Yeatman (1976) deze soort nog niet als broedvogel.

Het broeden van de Bonte Strandloper op volledig kunstmatige, „man-made” terreinen is zeker een heuglijk nieuws. Helaas kan geen bestendigheid van zulke broedgevallen in het vooruitzicht worden gesteld. Deze terreinen zijn immers aan een al te intense milieudynamiek onderworpen. Een vlugge en overmatige begroeiing is hiervan een ingrijpend gevolg.

Samenvatting

In 1982 kwam de Bonte Strandloper *Calidris alpina schinzii* voor het eerst tot broeden in België; het broeden in 1981 bleef twijfelachtig. Het broedgeval vond plaats op een kunstmatig terrein op de linker Scheldeoever te Antwerpen, dat door opspuitingen met zand op een vroeger poldergebied ontstond. Het territoriaal gedrag, de achtervolgingsvluchten en de zang van het broedpaar worden in het kort beschreven.

Het zandig tot kleiig substraat van de broedplaats was begroeid met een korte grassenvegetatie en vleksgewijze met Klein Hoefblad *Tussilago farfara*. Het vermoedelijk nest lag in een graspol, begrensd door bladeren van deze plant. In het zuidelijk deel van het broedareaal gaat het bestand van de Bonte Strandloper gestadig achteruit. Daarom is het broeden op terreinen die ontstaan zijn door het rechtstreeks ingrijpen van de mens bijzonder heuglijk.

Dankwoord

De heren J. de Ridder, P. Maes en D. Symens stelden ons hun gegevens over dit broedgeval bereidwillig ter beschikking. De heer B. van Damme en de heer H. Voet waren ons behulpzaam bij het literatuuronderzoek. Wij zijn hen allen een hartelijk dankwoord verschuldigd.

Bibliografie

- Bauer S., G. Thielcke, 1982. Gefährdete Brutvogelarten in der Bundesrepublik Deutschland und im Land Berlin. *Vogelwarte* 31: 183-391.
- Dybbro T., 1976. *De Danske Yngleflugles Udbredelse*. Kopenhagen, Dansk Ornithologisk Forening.
- Ferns P.N., G.H. Green, 1979. Observations on the breeding plumage and prenuptial moult of Dunlins, *Calidris alpina*, captured in Britain. *Gerfaut-Gierfalk* 69: 286-303.
- Fjeldsa J., 1977. *Guide to the young of european precocial birds*. Tisvildeleje, Skarv Nature Publications.
- Glutz von Blotzheim U.N., K.M. Bauer, E. Bezzel, 1975. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*, Band 6, *Charadriiformes* (I. Teil). Wiesbaden, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Guermeur Y., J.-Y. Monnat, 1980. *Histoire et Géographie des oiseaux nicheurs de Bretagne*. Ministère de l'Environnement et du Cadre de Vie, Direction de la Protection de la Nature.

- Heldt R., 1966. Zur Brutbiologie des Alpenstrandläufers. *Corax* 1: 173-188.
- Holmes R.T., 1966. Breeding ecology and annual cycle adaptations of the Red-backed Sandpiper (*C. alpina*) in northern Alaska. *Condor* 68: 3-46.
- König D., 1956. Der Alpenstrandläufer als Brutvogel an der schleswig - holsteinischen Westküste. *Vogelwelt* 75: 108-114.
- Nehls H.W., 1977. Alpenstrandläufer - *Calidris alpina* (L.). In: Klaas G., J. Stübs (ed.), *Die Vogelwelt Mecklenburgs*, Band I, pp. 173-174. Jena, Gustav Fischer Verlag.
- Schipper W.J.A., 1972. Vermoedelijk broedgeval van de Bonte Strandloper, *Calidris alpina*, in Oostelijk Flevoland. *Limosa* 45: 95-96.
- Sharrock J.T.R., 1976. *The Atlas of Breeding Birds in Britain and Ireland*. Tring, British Trust for Ornithology.
- Soikkeli M., 1967. Breeding cycle and population dynamics in the Dunlin (*Calidris alpina*). *Ann. Zool. Fenn.* 4: 158-198.
- Tanis J.J.C., 1963. *De Vogels van Terschelling*. Leeuwarden, Fryske Akademy.
- Timmerman A. Azn., A. Timmerman-Kloppenborg, 1977. Kleine Bonte Strandloper - *Calidris alpina schinzii* (Brehm). In: Stichting Avifauna van Friesland (ed.), *Vogels in Friesland*, deel 2 pp. 729-731. Leeuwarden, De Tille.
- Teixeira R.M., 1979. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels*. Deventer, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland te 's-Graveland.
- Van Orden Chr., 1967. In: Boer P. Jr., G.R. Monsees. Avifaunistisch overzicht van het Balgzand en enkele omliggende terreinen. *Limosa* 40: 188-205.
- Viellard J., 1972. Définition du Bécasseau variable *Calidris alpina* (L.). *Alauda* 40: 321-342.
- Yeatman L., 1976. *Atlas des oiseaux nicheurs de France de 1970 à 1975*. Société Française d'Ornithologie.

Résumé

En 1982, la première nidification du Bécasseau variable *Calidris alpina schinzii* fut constatée à la rive gauche d'Anvers, par la trouvaille de deux poussins. Déjà l'année précédente, sa nidification y fut présumée. L'endroit de nidification fut d'origine artificielle, par un remblai d'anciens polders. Le comportement territorial, les poursuites aériennes et le chant du couple nidificateur sont décrits en bref.

Le sol sablonneux et argileux du lieu de nidification fut couvert d'une végétation à herbes courtes, entrecoupée de Tussilage *Tussilago farfara*. Le nid présumé se trouvait dans une touffe d'herbes et fut entouré des feuilles du Tussilage. Dans la partie méridionale de son aire de reproduction, les effectifs du Bécasseau variable se caractérisent par une forte régression. Pour cette raison, une nidification dans un lieu créé par l'homme est un événement particulièrement réjouissant.

Summary

The first breeding case of Dunlins *Calidris alpina schinzii* in Belgium was proved in 1982, following presumed breeding in 1981. Two chicks were found on an artificial site, raised for harbour works along the left bank of the river Scheldt on the former polders of Doel and Kallo. Territorial behaviour, flight pursuits and song of the breeding pair are briefly described.

The sandy to silty soil of the breeding site was covered by short grasses, with patches of Coltsfoot *Tussilago farfara*. The presumed nest was found in a grass turf bordered by Coltsfoot leaves.

Population of Dunlins are regressing in the southern part of the breeding area, which makes breeding cases on man made sites somehow consoling.

Dr. J. van Impe, Dr. Van de Perrelei 51 B, B-2200 Borgerhout - Antwerpen.

Ir. G. Bulteel, Gitschotellei 281, B-2200 Borgerhout - Antwerpen.

ontvangen op 19 juni 1983